

Samverkan mellan kommuner och Kvinnojourer i Sjuhärad

- Främjande och förebyggande
arbete**
- Ny lagstiftning**

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	4
Syfte	4
Uppdrag	5
Del A: Förebyggande insatser och samverkan	5
Del B: Skyddat boende	5
Metod	5
Resultat - del A: Förebyggande insatser och samverkan	6
Vad ingår i ersättningen till kvinnojourer?	6
Underlag för förslag till beslut gällande ersättning till kvinnojourer i Sjuhärad	6
Målgrupp	6
Utbud och tillgänglighet	7
Förslag på hur samverkan mellan kvinnojour och kommun kan förbättras	7
Rekommenderad ersättning till kvinnojourer	7
Skillnader mellan ersättningsmodeller	8
Idéburet offentligt partnerskap (IOP)	8
Skillnad mellan avtalssamverkan och IOP	9
Skillnad kommunalt föreningsbidrag och IOP	9
Förslag på modell för att säkerställa samverkan och ersättning, höjd ersättning och indexering	9
Tillägg om reserverad upphandling	9
Resultat - del B: skyddat boende	10
Förändringar och eventuella konsekvenser som den nya lagstiftningen kan komma att få för kommunerna	10
Antal vuxna, medföljande barn och avhoppare som placerats i skyddat boende	10
Utbildning	11
Framtida behov av handläggare	12
Hälsoundersökning	12
Mottagande i annan kommun, skolgång och skolskjuts	12
Kostnadsökningar	12
Kommunalt skyddat boende	13
Ytterligare behov och saker som kan komma att påverkas i kommuner	13
Förändringar och eventuella konsekvenser som den nya lagstiftningen kan komma att få för kvinnojourer	14

Sammanfattning

Våren 2023 tillsattes en arbetsgrupp på uppdrag av Socialchefnätverket Valfärd på Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund för att se över dels förebyggande insatser och samverka med kvinnojourer, dels vad som gäller utifrån förslag om ny lagstiftning om skyddat boende. Det fanns frågetecken kring det föreningsbidrag som kommunerna betalar till den kvinnojour i Sjuhäradsområdet som de samverkar med. Arbetsgruppen identifierade att föreningsbidraget går till kvinnojourernas lågtröskelverksamhet, det vill säga all verksamhet som bedrivs av kvinnojourerna förutom skyddat boende. Alla boenden som kvinnojourerna bedriver är skyddade boenden, oavsett boendeform. Arbetsgruppen kom fram till att lågtröskelverksamheten för Kvinno- och Tjejjouren Borås och för Kvinnojouren i Mark är likvärdig för en ekvivalent målgrupp och att ersättningen till de båda kvinnojourerna därför även fortsättningsvis bör utgå från samma nivå. Arbetsgruppens slutsats var att Kvinnojouren Ulricehamn inte når upp till samma nivå gällande utbud och tillgänglighet och att den därför inte har rätt till samma ersättningsnivå.

I sammanhanget kan nämnas att samtliga kommuner i Sjuhärad har samverkansavtal med sociala jourer i Borås Stad, som i sin tur har upprättat ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med Kvinno- och tjejjouren Borås gällande placering på akutboende. Det innebär bland annat att samtliga kommuner i Sjuhärad har möjlighet att placera våldsutsatta personer på akutboendet.

IOP föreslås även som ersättningsform för att framöver ersätta det arbete som kvinnojourerna utför i form av lågtröskelverksamhet, istället för det föreningsbidrag som kommunerna idag betalar ut. Om kommunerna väljer att fortsätta med föreningsbidrag anser arbetsgruppen att kvinnojourernas framförda önskemål om en höjning från 12 till 15 kr per invånare och år bör beaktas. Detta eftersom föreningsbidraget inte höjts sedan 2012 och kvinnojourerna utökat både tillgänglighet och utbud i sina verksamheter sedan dess, samtidigt som generella kostnader ökat över tid. Om IOP istället används föreslår arbetsgruppen att ersättningsnivån beräknas utifrån 15 kr per invånare i respektive kommun vid upprättandet. Huruvida det finns behov av indexering lyckades arbetsgruppen inte svara på, då den omvärldsbevakning som gjordes var inte tillräcklig. Om kommunerna beslutar sig för att använda indexering föreslår arbetsgruppen en årlig uppräknings av ersättning till kvinnojourer om 2,5 %.

Det nya lagförslaget om skyddat boende, som är tänkt att träda ikraft 1 april 2024, kommer innebära vissa förändringar för både kvinnojourer och kommuner. Bland annat innebär det att skyddat boende ska bli en ny placeringsform som kommer omfattas av tillståndsplikt och kvalitetskrav. Tanken är att det ska bli en boendeinsats enligt socialtjänstlagen där medföljande barn får stärkta rättigheter. Barn ska bedömas individuellt och få ett eget beslut om insatsen. Om samtycke saknas från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna placera barnet i ett skyddat boende utifrån ett LVU-liknande förfarande. Kommuner kommer under vissa förutsättningar även att kunna besluta om omedelbar placering av barn i skyddat boende, där beslutet underställs förvaltningsrätten. Medföljande barns tillgång till hälso- och sjukvård ska stärkas där erbjudande om hälsoundersökning ingår. Även rätten till skolgång ska stärkas i form av rätt till mottagande i annan kommun, rätt att fullfölja påbörjad utbildning samt förstärkt rätt till skolskjuts. Utöver detta ska kommunen ordna skyddat boende för gängkriminella avhoppare.

Det är rimligt att räkna med att det nya lagförslaget om skyddat boende kommer få konsekvenser för både kvinnojourer och kommuner. Kommunernas kostnader för arbetet med att placera

våldsutsatta och gängkriminella avhoppare i skyddat boende kommer sannolikt att öka, där ökningarna troligtvis inte täcks fullt ut av tilltänkta statsbidrag. Förutspådda kostnadsökningar beror på flera saker. Både kostnader för handläggning av placeringsärenden och för själva placeringarna kommer sannolikt att öka. I Sjuhärad har kommunerna fram till och med 2023 fått subventionerat pris vid placering på skyddat boende hos den kvinnojour de samverkar med. Utifrån beräknade merkostnader som bland annat tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav medför i och med det nya lagförslaget, har i vart fall Kvinno- och tjejjouren Borås beslutat att slopa subventionen från och med 2024.

För att klara framtida utmaningar behöver kommunerna se över möjlighet till förändrat arbetssätt och samverkan. Arbetsgruppen föreslår därför att kommuner i Sjuhärad samordnar ärenden som gäller placering av gängkriminella avhoppare i skyddat boende exempelvis för handläggning, placeringsförfarandet och uppföljning av ärenden. Ytterligare kan kommunerna i Sjuhärad anordna gemensamma utbildningar och föreläsningar samt anordna gemensamt upphandlingsförfarande för skyddat boende exempelvis genom ADDA eller på delregional nivå. Arbetsgruppen föreslår även att kommuner i Sjuhärad nyttjar möjligheten att använda reserverad upphandling för skyddat boende på kvinnojouren.

Bakgrund

I Sjuhärad verkar fyra kvinnojourer. Den största, som är knuten till Unizons riksorganisation, är Kvinno- och tjejjouren Borås (Borås). Främst samarbetar Kvinnojouren Borås med Borås stad samt Bollebygd, Herrljunga och Ulricehamns kommuner. Kvinnojouren i Mark, Svenljunga & Tranemo (KiM) samverkar med tjejjouren Saga (Saga) och verkar i Mark, Svenljunga och Tranemo kommuner. Både KiM och Saga är knutna till Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks). Kvinno- och tjejjouren Olivia ligger i Alingsås kommun och har samverkansavtal med Vårgårda kommun. Kvinnojouren Ulricehamn startade sin verksamhet 2020 och är knuten till Roks, den verkar i Ulricehamns kommun och är det senaste tillskottet av kvinnojourer i Sjuhärad.

2021 kontaktades Ulricehamns kommun av kvinnojouren Ulricehamn. De önskade, liksom övriga kvinnojourer i Sjuhäradsområdet, ansöka om föreningsbidrag. I och med det väcktes frågan i Socialchefsnätverket på Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund om på vilka grunder kommuner betalar ut föreningsbidrag till kvinnojourer samt om, och i så fall hur, fördelning av bidrag ska påverkas när en ny kvinnojour startar. Detta föranledde att Socialchefsnätverket beställde en genomlysning av samverkansarbetet mellan socialtjänst och kvinnojourer i Sjuhärad under 2022 (Bilaga 1). Genomlysningen visade att det finns områden att arbeta vidare med. Bland annat nämndes att kvinnojourernas roll i det preventiva och kunskapshöjande arbetet kan behöva diskuteras för att skapa rätt förväntningar på varandras verksamheter samt för att säkerställa samverkan utan risk för konkurrens om samma arbetsuppgifter. I genomlysningen framkom att det generellt finns en god samverkan mellan flertalet kommuner och kvinnojourerna i Sjuhärad, även om det också finns utvecklingspotential för samverkan på några håll.

Genomlysningen genererade nya frågor hos Socialchefsnätverket samtidigt som några frågor kvarstod efter genomlysningen, bland annat vilka konsekvenser en nyetablering av kvinnojourer i en kommun kan få. Socialchefsnätverket upplevde samtidigt att det var otydligt på vilka grunder som föreningsbidrag betalas ut till kvinnojourer och vilken form av verksamhet som bidraget används till. Övergripande önskade Socialchefsnätverket säkerställa ett likvärdigt stöd till kvinnor som söker stöd, oavsett hos vilken av kvinnojourerna i Sjuhärad det sker. Ytterligare lyftes att ersättningsnivån på föreningsbidraget till kvinnojourer inte ändrats sedan 2012¹ och prisindexreglering saknas. För att besvara frågorna tillsatte Socialchefsnätverket en arbetsgrupp som samordnades av Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund (uppdragsbeskrivning återfinns i Bilaga 2).

Socialchefsnätverket gav även arbetsgruppen i uppdrag att undersöka hur ny lagstiftning om skyddat boende för våldutsatta utifrån lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter kan komma att påverka kommunernas verksamhet och samverkan med kvinnojourer.

Syfte

Övergripande syfte med arbetsgruppens uppdrag var att säkerställa att de kvinnor som söker stöd hos en kvinnojour inom Sjuhäradsområdet får ett likvärdigt stöd och innehåll oavsett var i Sjuhärad de bor.

¹ För rekommenderad ersättning till kvinnojourer 2012 se Bilaga 3

Uppdrag

Det uppdrag som Socialchefs nätverket gav till arbetsgruppen bestod av följande två delar:

Del A: Förebyggande insatser och samverkan

- Arbeta med att rätta ut frågetecken kring det bidrag som kommuner idag betalar till kvinnojourer i Sjuhäradsområdet
- Komma med förslag på en modell för att säkerställa samverkan, utbud, innehåll och tillgänglighet, tex genom förslag på samverkansavtal mellan kommuner och kvinnojour i Sjuhärad för att klargöra och precisera vad de ska bidra med för att erhålla kommunala bidrag, till exempel utbud, innehåll, tillgänglighet och öppettider
- Se över behov av indexering av bidragen

Del B: Skyddat boende

- Vad som gäller utifrån förslag på ny lagstiftning om skyddat boende
- Vilka konsekvenser ny lagstiftning kan få för kvinnojourer och kommuner
- Lämna förslag på förändrat arbetssätt och samverkan utifrån ovanstående
- Bevaka när lagen träder i kraft

Vid presentation till Socialchefs nätverket 2023-05-26 fick arbetsgruppen ett utökat uppdrag. Det bestod av att beskriva de tre ersättningsformerna föreningsbidrag, IOP och samverkansavtal för att påvisa vilken ersättningsform som bäst lämpar sig för att ersätta kvinnojourer.

Metod

Underlag för att få fram resultat för del A och B.

- Genomgång av tidigare upprättade dokument/dokumentation och genomförda enkäter på BR gällande kvinnojourer verksamma i Sjuhäradsområdet
- Tillvaratagande av expertkunskap i den arbetsgrupp som formades på uppdrag av Socialchefs nätverket. Arbetsgruppen bestod av representanter från IFO-nätverket samt kvalitetschef från Borås och träffades för digitala avstämningar/träffar vid åtta tillfällen under 2023. Mellan träffarna utbyttes information över mejl
- Intervju med verksamhetschef på Kvinnojouren Borås (2023-04-03)
- Intervju med verksamhetschef på Kvinnojouren Tranan, Skövde (2023-05-30)
- Intervju med socialchef Vårgårda kommun
- Intervju med utvecklingsledare på Fritids- och folkhälsoförvaltningen i Borås stad (2023-10-24)
- Enkät ställd till kvinnojourer verksamma i Sjuhäradsområdet om deras verksamhet utifrån målgrupp, utbud och tillgänglighet
- Jämförelse mellan enkät 2023 och enkät 2012 ställda till kvinnojourer verksamma i Sjuhäradsområdet
- Enkät ställd till kommunerna i Sjuhäradsområdet utifrån förslag till ny lagstiftning av skyddat boende till våldsutsatta
- Omvärldsbevakning kring förslag om ny lagstiftning av skyddat boende till våldsutsatta

Resultat - del A: Förebyggande insatser och samverkan

Vad ingår i ersättningen till kvinnojourer?

Det föreningsbidrag som kommunerna betalar ut till kvinnojourerna medfinansierar den lågtröskeverksamhet som bedrivs på kvinnojourerna. På senare tid har det även kommit att medfinansiera det informationsarbete som tjejjourerna utför. Lågtröskelverksamhet innebär all verksamhet som bedrivs av kvinnojourerna, förutom skyddat boende. Alla boenden som kvinnojourerna bedriver är skyddade boende, oavsett boendeform, inklusive akutboenden. Plats på skyddat boende ingår alltså inte i föreningsbidraget och har aldrig gjort det.

Det nya lagförslaget om skyddat boende, utifrån lagrådsremiss *Ett fönster av möjligheter*, träder troligtvis ikraft under våren 2024. Redan 2015 kom lagförslag om kvalitetssäkring på skyddat boende som inneburit ökade kostnader för kvinnojourerna. Det har i sin tur, i vart fall för Kvinno- och tjejjouren Borås, medfört höjd avgift för placering på skyddat boende. Fram till och med 2023 har alla kommuner i Sjuhärad fått subventionerat pris vid placeringar på skyddat boende vid den kvinnojour de samverkar med. Detta ändras, i vart fall för Borås där kvinnojourens styrelse beslutat att ta bort subventionen, från och med 2024. Orsaken är att det saknas ekonomiskt utrymme framför allt i och med ökade kvalitetskrav.

Samtliga kommuner i Sjuhärad har samverkansavtal med sociala jouren i Borås Stad, som i sin tur har upprättat ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med Kvinnojouren Borås gällande placering på akutboende. Detta medför att sociala jouren i Borås (med de åtta medlemskommunerna) samt polisdistriktet Södra har möjlighet att placera personer på Kvinnojouren Borås skyddade boende för akuta placeringar.

Underlag för förslag till beslut gällande ersättning till kvinnojourer i Sjuhärad

För att ta fram underlag för hur kommunerna kan ersätta de kvinnojourer som verkar i Sjuhäradsområdet skickades en enkät (Bilaga 4) ut till tre av kvinnojourerna som verkar geografiskt i Sjuhärad. Enkäten skickades inte till Kvinnojouren Olivia, då den ligger utanför Sjuhärad.

Kvinnojouren Ulricehamn inkom inte med svar. På deras hemsida gick det 2024-01-08 att läsa att de bildade sin organisation 2020 och arbetar med våldsutsatta kvinnor och deras barn, samt med dem som identifierar sig som kvinnor. I deras utbud fanns chattfunktion som är öppen måndagar och torsdagar kl. 17-21 samt onsdagar kl. 8-11. På hemsidan fanns även telefonnummer och möjlighet att fylla i kontaktformulär. Information om eventuella telefontider sänkades.

Enkäten besvarades av de två kvinnojourerna Borås och KiM. Nedan följer en sammanställning utifrån inkomna svar. Resultat från enkäten i sin helhet återfinns i Bilaga 5 och bygger på angivna svar i öppna frågor, vilket innebär att ytterligare utbud kan finnas även om det inte framgår i de svar som kvinnojourerna lämnat.

Målgrupp

Både Borås och KiM tar emot kvinnor som blivit utsatta för våld i nära relation och deras medföljande barn. Utöver det uppgav KiM att de tar emot kvinnor som utsatts för våld i samkönade förhållanden och medföljande husdjur. Borås uppgav att de även tar emot personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med diagnoser beroende på status samt Hbtq personer. Borås, men inte KiM, tar emot män som

utsätts för våld i nära relation. KiM är knutet till Roks som inte tillåter män på kvinnojourers boenden och inte heller låter män arbeta på deras kvinnojourer. De är även mer restriktiva till att söner i tonårsåldern följer med till skyddat boende. Trots vissa skillnader bör de båda kvinnojourernas målgrupper ses som likvärdiga.

Utbud och tillgänglighet

I de båda kvinnojourernas lågtröskelverksamhet ingår bland annat chattfunktion, tjejverksamhet, jourtelefon, stödsamtal, stöd vid kontakt med myndigheter, anordnande av kompetensutveckling för kommuner samt opinionsbildande arbete. Utöver lågtröskelverksamhet erbjuder kvinnojourerna skyddat boende.

Gällande kvinnojourernas utbud och tillgänglighet kan det sammanfattningsvis sägas att KiM och Borås i stort är likvärdiga.

Sett till den lågtröskelverksamhet som de båda kvinnojourerna bedriver gällande utbud och tillgänglighet kan de, även om de skiljde sig lite åt på några punkter, ses som likvärdiga. Skillnaderna handlade om öppettider för jourtelefon, möjlighet till stödsamtal samt gruppaktiviteter och där det ibland var fördel Borås, ibland fördel KiM. Största skillnaden var att Borås har bemanning dygnet runt på ett av sina skyddade boenden samt erbjuder möjlighet till akuta placeringar. Båda dessa skillnader möjliggörs via den ersättning som utgår från upprättad IOP med sociala jourer i Borås stad. Skyddat boende hör dock inte till den lågtröskelverksamhet som för eningsbidraget medfinansierar och ska därför inte tänkas in i vid ersättning i form av för eningsbidrag till kvinnojourer.

Arbetsgruppen förslår att kvinnojourerna i Borås och KiM även fortsättningsvis tilldelas samma ersättningsnivå för kommunalt bidrag eftersom deras lågtröskelverksamhet är likvärdig för en ekvivalent målgrupp. Arbetsgruppens slutsats är att Kvinnojouren Ulricehamn inte når upp till samma nivå gällande utbud och tillgänglighet och att den därför inte har rätt till samma nivå för för eningsbidrag.

Förslag på hur samverkan mellan kvinnojour och kommun kan förbättras

Resultat från enkäten som gick ut 2023 (Bilaga 5) bekräftar tidigare resultat från den genomlysning som gjordes 2022 (Bilaga 1), det vill säga att det finns saker som båda parter behöver arbeta vidare med. Det handlar bland annat om att ha rätt förväntningar på varandras verksamheter, att samarbeta utan risk för konkurrens om samma uppgifter, fortsatt utveckling av den samverkan som redan finns och att ta vara på varandras kompetenser. Kvinno- och tjejjourerna önskade få besöka socialkontoren i respektive kommun för att till mindre grupper delge sin unika kunskap om mäns våld mot kvinnor samt erbjudande om att utföra insatser som socialtjänsten beviljar och inte hinner eller kan utföra.

Rekommenderad ersättning till kvinnojourer

2012-12-07 beslutade Direktionen (Bilaga 6) att den rekommenderade ersättningen från dåvarande 10 kr per invånare och år skulle öka till 12 kr per invånare och år till kvinnojourerna. I rekommendationen framhölls att en höjning var nödvändig för att verksamheten skulle kunna fortsätta med sitt informations- och samverkansarbete i samma utsträckning som tidigare. Höjningen sågs som en förutsättning för att fortsatt uppmärksamma utsatta barn och kvinnor och ge nödvändig hjälp.

Vid jämförelse av resultat för de enkäter ställda till kvinnojourerna, som skickades ut 2023 och 2012 (Bilaga 7), framkommer att de dels bygger på ungefär samma frågeställningar och dels att kvinnojourerna har utökat sin verksamhet över tid. Idag är tillgängligheten högre med längre öppettider och där Borås dessutom erbjuder telefonkontakt nattetid. Båda kvinnojourerna har öppnat tjejjour som bedriver förebyggande arbete och har chattfunktion.

Skillnader mellan ersättningsmodeller

Arbetsgruppen fick ett tillägg till sitt uppdrag. Det handlade om att beskriva de tre ersättningsformerna föreningsbidrag, IOP och samverkansavtal. Detta för att påvisa vilken form som bäst lämpar sig för kommuner att ersätta ideella verksamheter som kvinnojourer. Underlag för nedanstående redovisning utgår dels från arbetsgruppens erfarenheter, dels från intervjuer (se avsnitt för metod).

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) kan användas när varken traditionellt föreningsbidrag eller upphandling är en lämplig form. Lite förenklat kan sägas att IOP är en överenskommelse mellan en eller flera idéburna organisationer och offentlig sektor. Syftet med IOP är att uppfylla allmän samhällsnytta där en långsiktig ersättning eftersträvas. I ett IOP ska det ingå något utöver kommunens ordinarie utbud och medborgarens perspektiv ska framgå. Till skillnad från en offentlig upphandling är IOP inte ett kommersiellt avtal eller ett juridiskt dokument utan en samverkansform, som bygger på tillit. IOP förhåller sig dock till både Kommunallagen och till Lag om offentlig upphandling (LOU) och måste vara förenligt med upphandlingsregler.

Initiativet till ett IOP ska komma från någon av tilltänkta ingående aktörer. Om det råder samsyn kring det problem som identifierats samt att det finns en lösning, resurser och en vilja att göra något tillsammans startas en process för att gemensamt skapa ett IOP. Syfte och målsättning ska tydligt beskrivas och det ska vara en återkommande dialog om det fortskridande arbetet. Uppföljning ska ske regelbundet där kommunens, den idéburna organisationens och medborgarens/samhällsnyttans perspektiv framgår.

Den ideella förening som ingår ett IOP ska fortsätta att vara en egen aktör. Kommunen kan inte egenmäktigt besluta vad den ideella föreningen ska utföra åt kommunen. Inte heller kan den ideella föreningen själv utnämna sig till utförare där kommunen ska betala för insatser. IOP tas fram i samverkan och båda parter ska vara med och finansiera verksamheten. För den ideella föreningen kan det exempelvis handla om utförda ideella timmar, vilket måste synliggöras i partnerskapet. Det finns fler delar som bör ingå i ett IOP, som inte nämns i denna rapport².

IOP måste inte enbart bestå av en aktör på varje sida. Det förekommer att flera idéburna organisationer har partnerskap med en kommun. Det är högst troligt att även flera kommuner kan gå ihop och upprätta IOP med en kvinnojour, det måste dock säkras om alla kommuner kan skriva under var för sig eller om en kommun måste stå som huvudpart (likt IOP för placering på akutboende på Kvinno- och tjejjouren Borås, där Sociala jouren i Borås stad står som huvudpart och där samtliga kommuner i Sjuhärad ingår). Oavsett om kommuner upprättar ett gemensamt

² Boråsregionen har samlat dels Borås Stads mall obligatoriska ingående delar för IOP och dels flera av Sjuhärads kommuners riktlinjer för IOP.

IOP med den kvinnojour som verkar i deras område eller ett IOP per kommun, så måste alla ingående parter sitta tillsammans och både skapa och följa upp IOP:n.

Skillnad mellan avtalssamverkan och IOP

Vid avtalssamverkan (det Boråsregionen ofta omnämner som samverkansavtal) överlåter en offentlig verksamhet till annan verksamhet (oftast offentlig) att utföra uppgifter. Exempelvis kan en eller flera kommuner via avtal överlåta till en annan kommun att utföra en eller flera insatser. Avtalssamverkan är ett kommersiellt avtal med detaljreglering, vilket IOP inte är.

Skillnad kommunalt föreningsbidrag och IOP

Ett kommunalt föreningsbidrag är ett stöd som delas ut till ideella föreningar. Stödet betalas ut i form av bidrag för att bedriva verksamheten och kan exempelvis gå till att finansiera delar av hyra eller material. Föreningsbidrag är, till skillnad från IOP, inte en samverkansform mellan offentlig och idéburen verksamhet.

Storlek för föreningsbidrag grundas ofta på medlemsantal. Alternativt kan en på förhand definerad summa utifrån antal kommuninnevånare utbetalas. Vid uppföljning av föreningsbidrag till idéburna verksamheter är det ofta otydligt vad, på vilket sätt och vem som ska göra uppföljningen. För kvinnojouurer verkar svårigheter med föreningsbidraget till stor del beror på att samverkansarbetet med kvinnojouurer ligger på en förvaltning i kommunen, medan en annan förvaltning ansvar för utbetalning och uppföljning. Detta medför att det både blir svårare att samverka mellan socialtjänst och kvinnojour och även svårigheter att få insyn i kvinnojournernas verksamhet.

Förslag på modell för att säkerställa samverkan och ersättning, höjd ersättning och indexering

Utifrån givet uppdrag föreslår arbetsgruppen att IOP används för samverkan och för att ersätta det arbete som kvinnojournerna utför i form av lågtröskelverksamhet, istället för att som idag betala ut föreningsbidrag. Om kommunerna väljer att fortsätta med föreningsbidrag anser arbetsgruppen att kvinnojournernas framförda önskemål om en höjning av det kommunala föreningsbidraget från 12 till 15 kr per invånare och år bör beaktas. Detta eftersom föreningsbidraget inte höjts sedan 2012 och kvinnojournerna utökat både tillgänglighet och utbud i sina verksamheter sedan dess, samtidigt som kostnader generellt ökat över tid. Om IOP används föreslår arbetsgruppen att uträkning för ersättningsnivån beräknas på belopp om 15 kr per invånare det första året. I arbetsgruppens uppdrag ingick också att se över behov av indexering för att ersätta kvinnojouurer. Den omvärldsbevakning som gjorts i frågan är inte tillräcklig för att svara på nödvändigheten, ytterligare exempel på hur andra kommuner hanterar frågan hade behövt undersökas. Om indexering ska användas föreslår arbetsgruppen en årlig uppräkningsgrad om 2,5 %.

Tillägg om reserverad upphandling

Sedan 1 januari 2023 finns möjlighet att använda reserverad upphandling. I denna upphandlande samverkansform får vissa leverantörer, exempelvis idéburna aktörer som annars kan ha svårt att konkurrera i enlighet med LOU, positivt särbehandlas. Reserverad upphandling kan användas i tre fall; för ökad sysselsättning, till organisationer som uppfyller vissa krav samt till idéburna organisationer. Reserverad upphandling styrs av regelverk kring upphandling.

Resultat - del B: skyddat boende

Denna del handlar om arbetsgruppens uppdrag att se över eventuella konsekvenser som ett nytt lagförslag om skyddat boende kan komma att innebära. Propositionen, som Regeringen beslutade om i oktober 2023, föreslår att skyddat boende ska bli en ny placeringsform som omfattas av tillståndsplikt och kvalitetskrav. Förslagen stärker även rättigheterna för medföljande barn, som ska få en individuell utredning och bedömning av behov av insatsen, det vill säga ett eget beslut om placering på skyddat boende. Enligt förslaget ska placering av barn göras med stöd av socialtjänstlagen i de fall samtycke finns från båda vårdnadshavarna. Om samtycke saknas från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, istället kunna placera barnet i ett skyddat boende. Socialnämnden har även möjlighet att besluta om en omedelbar placering i skyddat boende under vissa förutsättningar. Ett sådant beslut ska underställas förvaltningsrätten.

Förslaget innebär att barn som placeras i skyddat boende, ska kunna erbjudas hälsoundersökning i och med att deras tillgång till hälso- och sjukvård ska stärkas. Förslaget innebär även stärkt rätt till skolgång. Det innefattar bland annat att barnet har rätt till mottagande i annan kommun, rätt att fullfölja påbörjad utbildning samt förstärkt rätt till skolskjuts. Enligt det nya lagförslaget ska kommunen även ordna skyddat boende för gängkriminella avhoppare. Reformen är tänkt att träda ikraft 1 april 2024.

Förändringar och eventuella konsekvenser som den nya lagstiftningen kan komma att få för kommunerna

För att ta reda på vilka förändringar samt eventuella konsekvenser som den eventuella nya lagstiftningen kan komma att få för kommunerna skickades en enkät ut till kommunerna under oktober månad. Första linjens chefer inom IFO ombads att tillsammans med medarbetare besvara frågorna. Arbetsgruppen önskade ta reda på hur långt respektive kommun kommit i förberedelsearbetet inför den föreslagna lagändringen. Syftet var även att se hur förslaget kan komma att påverka kommunernas verksamhet och budget samt att ta reda på om det behöver göras något samordnat mellan kommunerna. Samtliga kommuner i Sjuhärad besvarade enkäten och sammanfattning av resultat, som analyserats av arbetsgruppen, presenteras nedan. Sammanställning av resultatet i sin helhet återfinns i Bilaga 8.

Antal vuxna, medföljande barn och avhoppare som placerats i skyddat boende

För att få en uppfattning om hur många placeringar som årligen beviljas på kvinnojourer eller annat boende ombads kommunerna i Sjuhärad att fylla i ungefärliga uppgifter för åren 2020 – 2022 för målgrupperna kvinnor/vuxna, medföljande barn samt antal skyddsplaceringar på boende för gängkriminella avhoppare. Inrapporterad statistik för respektive målgrupp och kommun för de tre åren framgår i tabell 1.

Tabell 1

Ungefärligt antal kvinnor/vuxna, medföljande barn samt gängkriminella avhoppare per kommun som placerades i skyddat boende för åren 2022, 2021 och 2020

Kommun	Kvinnor/vuxna			Medföljande Barn			Avhoppare		
	2022	2021	2020	2022	2021	2020	2022	2021	2020
Bollebygd	1	1	1	0	1	0	0	0	-----
Borås	79	49	33	-----	-----	-----	3	1	-----
Herrljunga	2	2	3	7	3	6	1	1	-----
Mark	12	16	12	9	25	9	4	-----	-----
Svenljunga	3	3	2	5	8	6	1	0	-----
Tranemo	4	4	1	4	0	0	0	0	-----
Ulricehamn	5	3	4	5	0	11	0	0	-----
Vårgårda	12	5	3	15	8	-----	0	0	-----

I figuren framgår att antal placeringar för kvinnor/vuxna samt medföljande barn varierade. Sammantaget kan sägas att det är svårt att dra några konkreta slutsatser. Dock verkar det inte alltid vara kommunens storlek sett till befolkningens mängd som avgör antalet placeringar och differensen inom en kommun kan variera stort över tid. Värt att nämna i sammanhanget är att siffrorna inte satts i relation till andra nyckeltal, som exempelvis antal aktualiseringar. Sett till riket i stort vistas varje år ungefär lika många barn som vuxna i skyddade boenden.

Sett till enkätresultat verkar kommunerna ha börjat föra statistik över antal placerade avhoppare på skyddat boende från 2021. Likt resultat ovan verkar inte heller här kommunstorlek utifrån befolkningsunderlag vara avgörande för antal ärenden. Arbetsgruppen ansåg att dessa ärenden sannolikt kommer att öka framöver eftersom avhoppare är en ny målgrupp för placeringsbeslut i skyddat boende. Trots det ansåg arbetsgruppen att handläggning av denna typ av ärenden även framöver kommer ske mer sällan, särskilt i mindre kommuner. Arbetsuppgiften kan därför ta onödig tid i anspråk när den väl utförs. Borås stad har idag en liten avhopparverksamhet på vuxenheten myndighetsutövning. Arbetsgruppen föreslår därför samordning mellan kommuner i Sjuhärad för placeringar av avhoppare i skyddat boende och skulle kunna gälla handläggning, placeringsförfarandet och uppföljning. Detta för att bättre nyttja resurser och kompetenser inom Sjuhärad. Övriga kommuner i Sjuhärad skulle kunna skiva avtal med utförande kommun, exempelvis Borås stads avhopparverksamhet.

Utbildning

För att säkerställa att eventuell ny lagstiftning efterlevs verkar det finnas behov av vidareutbildning. Medarbetare behöver få kännedom om vilka konsekvenser som ny lagstiftningen får för verksamheten och ändrade arbetsuppgifter för handläggare.

Utöver utbildning i ny lagstiftning verkar det finnas behov av kompetensutveckling gällande gängkriminella avhoppare, symtom och konsekvenser av våld³ samt utsatta personers behov och mer IBIC.

³ Utväg har redan idag ett utbildningsansvar för frågor gällande våld i nära relation, något som kommunerna i Sjuhärad betalar för

Om ny lagstiftning för skyddat boende vinner laga kraft föreslår arbetsgruppen digitala utbildningar eller föreläsningar, som kan nå ut brett. Dessa utbildningar kan exempelvis lyftas in i Yrkesresan BoU eller vara tema för de MiniFOKUS som Boråsregionen anordnar.

Framtida behov av handläggare

Enkät svar visade på svårigheter att bedöma kommunernas framtida behov av handläggare. Trots det trodde majoriteten av kommunerna på behov av att utöka antalet handläggare om lagförslaget blir verklighet, beroende av om ärendena kommer öka och i så fall i vilken omfattning. Ett scenario kan vara ett ökat antal ärenden. Om kvinnor i behov av hjälp går under radarn, för att inte riskera sina barns säkerhet i och med nya förslag för medföljande barn, kan antalet ärenden däremot minska. Samtidigt ska Borås stad ha räknat ut en ökning om cirka 140 fler ärenden om ny lagstiftning hade börjat gälla 2023, vilket naturligtvis skulle kräva omfattande utökade resurser bland annat i form av fler handläggare.

Hälsoundersökning

För att kunna erbjuda medföljande barn hälsoundersökning beskrev kommunerna behov av att förtydliga rutiner. Det handlade bland annat om rutiner för vad som gäller vid placering i kommun utanför den egna regionen, rutiner inom den egna kommunen och rutiner för att inte bryta skydd kring sekretess. I sammanhanget kan även poängteras vikten av kännedom om och följsamhet till både upprättade rutiner och till HälsoSAMS⁴

Mottagande i annan kommun, skolgång och skolskjuts

Att se över rutiner nämndes även i kommunernas svar på vad som behöver säkras för att mer övergripande stärka medföljande barns rätt till mottagande i annan kommun samt för att säkra skolgång och skolskjuts. Rutiner behöver säkras mellan placeringskommun och mottagande kommun, mellan överlämnande och mottagande skola samt inom socialtjänsten. För att få till en god samverkan behöver roller och ansvar definieras, där vikten av att känna till och följa SAMS⁵ poängteras.

Kostnadsökningar

Liksom med eventuellt ökat behov av fler handläggare är det svårt att förutsäga vilka kostnadsökningar det nya lagförslaget för med sig. För kostnadsökningar hänvisade kommunerna i Sjuhärad främst till utökat behov av personella resurser, ökade utbildningskostnader och dyrare placeringar på skyddat boende. Regeringen planerar att avsätta medel för reformen, men enligt SKR är ersättningen för låg för att fullt ut kompensera för de faktiska kostnadsökningarna⁶. Arbetsgruppen såg som sannolikt är att kommunerna kommer behöva skjuta till ytterligare medel för placering i skyddat boende, utöver de medel de tilldelas i form av statsbidrag.

⁴ HälsoSAMS är ett konkret och praktiskt stöd för att underlätta samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård utifrån gällande lagar och regler med syftet att placerade barn och unga ska få en god och jämlik hälsa. [HälsoSAMS \(socialstyrelsen.se\)](https://www.sams.se/)

⁵ SAMS är ett stöd för att underlätta samverkan mellan socialtjänst och skola och ska säkra att placerade barn får en obruten skolgång. [SAMS \(socialstyrelsen.se\)](https://www.sams.se/)

⁶ Regeringen skjuter till 311 miljoner kronor i generella statsbidrag till kommunerna, vilket motsvarar 31 kr per individ, samt 14.5 miljoner för socialtjänstens tillämpning av en ny lag som rör medföljande barn i skyddat boende. SKR beräkningar visar på att de generella statsbidragen istället borde ligga på 228 kr per invånare.

Kommunalt skyddat boende och upphandling av skyddat boende

Det nya lagförslaget blir en ny boendeinsats i socialtjänstlagen, där kommunen ansvarar för att det finns boenden att tillgå. Ingen av kommunerna i Sjuhärad driver idag eget kommunalt skyddat boende och endast Borås stad ansåg sig ha eventuellt framtida behov av det samt förutsättningar för att ordna med det. För mindre kommuner, med få ärenden, skulle det vare sig bli kostnadseffektivt eller särskilt säkert för våldsutsatta. Det nya lagförslaget medför inte något krav på kommuner att ordna med eget skyddat boende, men däremot en skyldighet att upphandla insatsen om upphandlingens värde överstiger värdet för direktupphandlingsgränsen. Samtliga kommuner i Sjuhärad såg ett värde i att samordna upphandling av skyddat boende. Olika målgrupper nämndes som våldsutsatta, avhoppare, våldsutsatta med missbruksproblematik, våldsutsatta med husdjur och placeringar i behov av specifik språkkompetens. Arbetsgruppen framhåller att kommunerna bör nyttja redan utarbetade kanaler för gemensamt upphandlingsförfarande genom ADDA alternativt att det sker på delregional nivå. Ett tillägg i sammanhanget är möjligheten att använda reserverad upphandling.

Ytterligare behov och saker som kan komma att påverkas i kommuner

Nedan listas saker som kommunerna trodde kan komma att påverkas om nytt lagförslag om skyddat boende blir verklighet:

- Att färre våldsutsatta söker sig till socialtjänsten, alternativt tackar nej till de insatser som de bedöms vara i behov av, varpå kommuner behöver se över alternativa lösningar för vuxna och barn i behov av skydd
- Ökad arbetsbelastning i form av att fler ärenden till utskott, mer komplexa ärenden och längre handläggningstider eftersom ärenden ska upp i förvaltningsrätt

Nedan listas saker som kommunerna trodde de kan komma att behöva om nytt lagförslag om skyddat boende blir verklighet:

- Gemensamma riktlinjer och information till invånare om att det finns hjälp att tillgå
- Resursförstärkning, kunskap, personal och pengar
- Samordnat stöd utifrån att vi alla "sitter i samma båt", kunskapsutbyte och nätverkande i frågan på enhetschefsnivå, även statistik
- Utbildning av politiker och högre tjänstemän

Gällande statistik finns det från 2023 tre nationella nyckeltal för att följa upp individ- och familjeomsorgens stöd till vuxna som utsatts för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa kommer troligtvis att kunna hämtas i databasen Kolada. Nyckeltalen avser aktualiseringar, insatser och avslutade insatser där målet har nåtts helt eller delvis. Notera att statistiken inte gäller medföljande barn eller avhoppare.

Nedan listas, utöver det som redan nämnts, utmaningar som SKR ser i och med det nya lagförslaget:

- Ovisshet om skyddat boende handlar om en skydds- eller en stödplacering
- Svårigheter att handläggningen av ärenden för barn och vuxna har olika processer
- Kommunernas tillgång (eller brist på tillgång) till skyddat boende
- Att få de våldsutsatta att söka hjälp
- Övergång till stadigvarande boende

Förändringar och eventuella konsekvenser som den nya lagstiftningen kan komma att få för kvinnojourer

Nytt för privata aktörer i och med nytt lagförslag är att det kommer krävas tillstånd från IVO för att bedriva skyddat boende (för kommuner gäller anmälningsskyldighet). För kvinnojourernas skyddade boenden kommer det att innebära både ökade kvalitetskrav och tillståndsplikt, där IVO ska utöva tillsyn. Både Borås och KiM har i enkätsvar uppgett att deras kvinnojourer är beredda på eventuella ökade kvalitetskrav som kommer gälla deras skyddade boende. De har utbildad personal och rutiner som de tror räcker för uppgiften och de kommer att söka tillstånd för sina skyddade boenden. Sett till riket i stort är det flera kvinnojourer som lägger ner sin verksamhet om skyddat boende, framför allt de som hör till Roks.

Stort tack till arbetsgruppen som bestod av:

Tina Rosenberg, Ulricehamns kommun

Frida Jonassen, Tranemo kommun

Agneta Kettil, Borås stad

Jeanette Zachau, Borås stad

Calle Larsson, Marks kommun

Sara Esbjörnson, Boråsregionen (sammankallande)